

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Асоціація юридичних клінік України
Інститут прав людини та гуманітарного права
імені Рауля Валленберга

ПРАВОВА ДОПОМОГА ТА ПРАВОПРОСВІТА: МІСІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародного наукового форуму
(11-12 червня 2026 р.)**

**Вінниця
2026**

УДК 347.96:347.919.2(477)

Редакційна колегія:
докт. юрид. наук, проф. Л.П. Амелічева (голова),
докт. юрид. наук, проф. І.Ф. Коваль,
канд. політ. наук, доц. Ю.В. Ломжець

Рекомендовано до друку вченою радою юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 10 від 24.06.2026 р.)

Правова допомога та правопросвіта: місія юридичних клінік у системі захисту прав людини в контексті євроінтеграції: Матеріали Міжнародного наукового форуму. 11-12 червня 2026 р., / за заг. ред. Л.П. Амелічевої, Ю.В. Ломжець, І.Ф. Коваль. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. 202 с.

Випуск містить матеріали виступів і повідомлень, представлених в організаційний комітет Міжнародного наукового форуму «Правова допомога та правопросвіта: місія юридичних клінік у системі захисту прав людини в контексті євроінтеграції». Предметом обговорення вчених і фахівців є актуальні проблеми клінічної практичної підготовки здобувачів закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку правників.

Матеріали доповідей і повідомлень опубліковано в авторській редакції.

Для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також юристів-фахівців, що підтримують розвиток юридичної клінічної науки і освіти.

© Асоціація юридичних клінік України, 2026
© Юридична клініка Донецького національного університету
імені Василя Стуса, 2026
© Колектив авторів, 2026

ЗМІСТ

Ломжець Ю.В. , Асоціація юридичних клінік України ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ	9–13
Амелічева Л.П. , Донецький національний університет імені Василя Стуса, Сасенко Ю.О. , Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. КЛІНІЧНА ЮРИДИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА ЇЇ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	14–22
Гарієвська М.Б. , Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАВНИКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ ..	22– 27
Дмитрук І.М. , Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК	27–30
Захаренко Є.В. , Полтавський університет економіки і торгівлі ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ СТАНДАРТІВ ІНКЛЮЗИВНОСТІ: РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК (науковий керівник: Орел В.А.).....	31–35
Калаченкова К.О. , Донецький національний університет імені Василя Стуса РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ МЕДІАЦІЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	35–39
Кірик А.Ю. , Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОЇ ПРОСВІТИ: АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ЄС У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ.....	39–43
Кожух А.Б. , Національний лісотехнічний університет України ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ВІДХОДІВ РУЙНАЦІЇ ТА ЙОГО ВІДМІННІСТЬ ВІД АНАЛІЗУ ҐРУНТІВ (науковий керівник: Шутяк С.В.).....	44–46
Лата Н.Ф. , Державний торговельно-економічний університет ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ НАУКИ	46–51
Літвінов В.В. , Донецький національний університет імені Василя Стуса ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ (НА ПРИКЛАДІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ІМЕНІ МИКОЛИ УДОДА ДОННУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА) (науковий керівник: Амелічева Л.П.)	51–55

Матвєєва Ю.І. , Національний університет «Києво-Могилянська академія» ЕФЕКТИВНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	55–61
Найда І.В. , Приватний заклад «Київський кооперативний інститут бізнесу і права» ПРАВОВА ДОПОМОГА ЗАХИСНИКАМ УКРАЇНИ ЯК НАПРЯМ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ ТА ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ	61–64
Орел В.А. , Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України РАЦІОНАЛЬНЕ ТА ЕМОЦІЙНЕ В ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ- КОНСУЛЬТАНТІВ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ.....	65–73
Пипяк М.І. , Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно- економічного університету ПРАВОПРОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	73–77
Підгородецький В.О. , Державний податковий університет ЛОКАЛЬНЕ НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ «ЮРИДИЧНА КЛІНІКА» ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ)	77–80
Плотнікова М.В., Швагер О.А. , Сумський державний університет ВИСНОВКИ AMICUS CURIAE В ПРАКТИЦІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО КЛІНІЧНОГО РУХУ	80–85
Рогозіннікова К.С. , Національний університет водного господарства та природокористування АКАДЕМІЧНА СВОБОДА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: СУЧАСНІ ПРАВОВІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА НАУКИ.....	85–91
Славко А.С. , Сумський державний університет ПРАВОПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК: ПРАВО ЧИ МІЖНАРОДНЕ ЗОБОВ’ЯЗАННЯ?	91–96
Степанов С.В. , Донецький державний університет внутрішніх справ СПРАВИ ОКРЕМОГО ТА НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК ЩОДО НАДАННЯ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	97–102
Тараненко А.О. , Дніпровський державний університет внутрішніх справ ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У ПРИВАТНОПРАВОВИХ СПОРАХ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ (науковий керівник: Золотухіна Л.О.).....	102–107
Устінов О.В. , Національний університет «Львівська політехніка» ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМИ ВІДХОДАМИ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПЛАТФОРМ ТА ПРОЄКТІВ (науковий керівник: Шутяк С.В.).....	108–116

РАЦІОНАЛЬНЕ ТА ЕМОЦІЙНЕ В ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ

Орел Вікторія Анатоліївна,

аспірантка відділу теорії держави і права,
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
старша викладачка кафедри правознавства, керівниця навчальної
практики Навчального юридичного центру «Правова СТУДІЯ»,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Юридична аргументація традиційно асоціюється з раціональним мисленням, проте сучасні дослідження доводять, що емоційний чинник відіграє істотну роль у процесі правового міркування та прийняття рішень. В умовах активного розвитку юридичних клінік в Україні (відповідно до Реєстру юридичних клінік України за 2025 рік¹ функціонує понад 60 клінік при юридичних факультетах університетів) – питання якості аргументації студентів-консультантів виходить за межі суто навчального і набуває соціально-правового виміру: від переконливості й водночас емпатійності консультації залежить захист прав уразливих верств населення.

Проблема співвідношення раціональних і емоційних компонентів у юридичній аргументації є ключовою для юридичної клінічної практики, адже саме тут – у юридичній клініці – теоретичні знання стикаються з реальністю. Клієнти приходять зі своїми переживаннями, страхами та очікуваннями. Студент-консультант мусить одночасно застосовувати правові норми, логічно будувати аргументацію та зберігати емпатію. Саме ця дуальність – логос і пафос, ratio та emotio – визначає специфіку роботи

¹ Реєстр юридичних клінік України (2025 р.): офіційна база даних юридичних клінік, дійсних та потенційних учасників Асоціації юридичних клінік України. URL: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2025/11/Reyestr-AYUKU-2025-2.pdf>

юридичної клініки і залишається недостатньо дослідженою в українській правовій науці.

Класичні засади розуміння юридичної аргументації закладені в риторичній традиції Аристотеля, який виділив три засоби переконання: логос (розумний аргумент), етос (авторитет і довіра) та пафос (емоційний вплив)¹. Сучасна теорія аргументації значною мірою розбудовується на цьому фундаменті.

Х. Перельман і Л. Ольбрехтс-Титека у фундаментальній праці «Нова риторика»² (1958) довели, що юридична аргументація завжди орієнтована на аудиторію і не може бути зведена до суто логічних операцій – вона неминуче враховує цінності та емоційний стан адресата. Р. Алексі³ у своїй теорії раціональної юридичної аргументації (1978) запропонував систему правил дискурсу, що мають забезпечити раціональність правового обґрунтування. Водночас він сам визнавав, що жодна система правил не може цілковито усунути ціннісні й тим самим емоційно навантажені елементи з юридичного дискурсу. Цю позицію розвинув Н. МакКормік⁴ (1989), обґрунтувавши необхідність наративних та риторичних елементів поруч із дедуктивними в правовій аргументації.

Актуальність цієї проблематики підтверджується й тим, що вона стала предметом обговорення спеціального розділу «Раціональне й емоційне в праві» наукового журналу «Філософія права і загальна теорія права»⁵, а в нещодавно виданому «Дослідницькому посібнику з юридичної

¹ Сало В. А. Юридична аргументація у вченнях Аристотеля. Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ніжин, 30 листопада 2017 р. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 71-74.

² Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation / trans. J. Wilkinson P. Weaver. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1969. 576 p.

³ Alexy R. Theorie der juristischen Argumentation: die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung. Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1978. 396 p.

⁴ MacCormick N. Legal Reasoning and Legal Theory. Oxford : Clarendon Press, 1989. 328 p.

⁵ Науковий журнал «Філософія права і загальна теорія права». 2015. № 1–2/2015. 512 с. URL: <https://phtl.nlu.edu.ua/issue/view/11009>.

аргументації»¹ дискурс цілеспрямовано рухається від традиційного «раціонального» ядра цієї галузі до комплекснішого розгляду цілей, методів та ризиків, пов'язаних із правильним судженням.

Серед дослідників, які суттєво вплинули на формування сучасних поглядів на цю проблему, слід відзначити А. Амаю, Р. Вест, Д. Канемана, М. Мальмана, П. Міндус, а також вітчизняних учених – Ю. Размстаєву, Ю. Калиновського, Ю. Матвєєву, М. Козюбру, Т. Дудаш, О. Юркевич та інших.

Сучасна наука пропонує щонайменше три підходи до ролі емоцій у правозастосуванні.

Перший – виключний раціоналізм, за якого емоції розглядаються як загроза об'єктивності та мають бути повністю виключені з правового міркування.

Другий – інструментальний підхід, згідно з яким емоції є когнітивним засобом, що потребує контролю, але може виконувати корисну евристичну функцію.

Третій – інтегративний підхід, який розглядає емоції як необхідну складову добросовісного юридичного міркування.

Р. Вест наголошує, що право не лише регулює соціальну поведінку, а й опосередковано впливає на емоційний досвід його адресатів. Усі правові актори – від законодавців і суддів до юристів і правознавців – схиляються до тих чи інших рішень «швидше за все, під впливом емоцій, аніж під тиском моральної сили загальних чи нейтральних принципів»². Водночас такі емоційні ефекти формують контекст правозастосування, не виступаючи самостійним критерієм раціонального обґрунтування.

¹ d'Almeida, L. D., Chang, R., Bermejo-Luque, L., MacDonald, E., & Shecaira, F. P. (2025). «1: Arguing in law: Introduction to the Research Handbook on Legal Argumentation». In Research Handbook on Legal Argumentation. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved May 29, 2026, from <https://doi.org/10.4337/9781803925431.00006>.

² Вест Р. Правові емоції. Науковий журнал «Філософія права і загальна теорія права». 2015. № 1–2/2015. С. 17. URL: <https://phtl.nlu.edu.ua/issue/view/11009>

М. Мальман підкріплює тезу про те, що юридична аргументація не може розглядатися ні як виключно логічна конструкція, ні як суто емоційна реакція. Емоції – особливо емпатія – виступають необхідним когнітивним інструментом, який наповнює раціональні деонтологічні принципи реальним змістом і дозволяє правозастосувачу належним чином оцінювати порушення прав людини. На його думку, для повноцінного праворозуміння потрібна концепція людського пізнання, яка гармонійно поєднує раціональні принципи справедливості з емоційною здатністю до співчуття. Дослідник переконливо демонструє, що навіть аргументація Європейського суду з прав людини щодо абсолютної заборони катувань неминуче включає складні етичні міркування про людську гідність і конкуруючі цінності¹.

А. Амая розглядає юридичне міркування крізь призму етики чеснот і виходить із того, що суб'єкти правозастосування міркують відповідно до свого характеру, а сам характер формується під впливом рішень, які вони ухвалюють. На її думку, юридичне міркування доброчесного суб'єкта характеризується: орієнтацією на деталі; здатністю до тонкого сприйняття; залученням емоційного компонента; сумлінним описом ситуації вибору; увагою до цілей правового рішення. При цьому емоції роблять важливий внесок у процес міркування і прийняття рішень, хоча водночас можуть і спотворювати судження. Підхід, заснований на чеснотах, дозволяє використати позитивний потенціал емоцій та мінімізувати їх можливий деструктивний вплив².

П. Міндус пропонує чотири умовні образи суддів – від безпристрасного законодавця Руссо до Соломонів образ судді із загостреним почуттям

¹ Мальман М. Розум і права: нейрологія, філософія та засади правової справедливості. Науковий журнал «Філософія права і загальна теорія права». 2015. № 1–2/2015. С. 40, 48. URL: <https://phtl.nlu.edu.ua/issue/view/11009>.

² Amaya, A. (2023). Reasoning in character: Virtue, legal argumentation, and judicial ethics. *Ethical Theory and Moral Practice*. Pp. 359–378. URL: <https://doi.org/10.1007/s10677-023-10414-z>.

справедливості – і доходить висновку, що юридична аргументація не може бути повністю ізольована від емоційного чинника. В межах когнітивістського підходу емоції розглядаються як засіб морального сприйняття юридично значущих обставин, не виступаючи при цьому самостійною підставою нормативного виправдання рішень¹. Щодо образу «судді Соломона», наділеного практичною мудрістю (*фронезисом*), П. Міндус зазначає, що він приймає справедливі рішення саме завдяки емпатії та здатності зрозуміти перспективи сторін – на відміну від абсолютно беземоційного підходу.

Варто також звернути увагу на когнітивно-психологічний вимір проблеми. Теорія «двох систем мислення» Д. Канемана² – швидкої, інтуїтивно-емоційної (Система 1) та повільної, аналітично-раціональної (Система 2) – знайшла широке застосування в дослідженнях юридичного міркування.

Д. Хайдт³ показав, що моральні й правові судження нерідко спочатку формуються емоційно, а потім раціоналізуються. Це підкріплює теорію раціоналізації *post factum* (Ex Post Rationalization): мотивувальна частина судового рішення може виконувати функцію ретроспективної легітимації вже інтуїтивно сформованого висновку⁴. Для студента-консультанта це особливо значуще: він може несвідомо відстоювати позицію, визначену первинною емпатією до клієнта, і лише згодом конструювати під неї правові підстави.

¹ Міндус П. Гнів розуму і благодать почуттів: обґрунтовуючи емоції у праві. Науковий журнал «Філософія права і загальна теорія права». 2015. № 1–2/2015. С. 72–78. URL: <https://phtl.nlu.edu.ua/issue/view/11009>

² Kahneman, D., Thinking, Fast and Slow, New York, Farrar, Straus and Giroux, 2011.

³ Haidt J. The emotional dog and its rational tail: a social intuitionist approach to moral judgment. Psychol Rev. 2001 Oct;108(4):814–34. doi: 10.1037/0033-295x.108.4.814.

⁴ Erik Eyster, Shengwu Li, Sarah Ridout (2021). A Theory of Ex Post Rationalization. Papers 2107.07491, arXiv.org, revised Mar 2022. URL: <https://arxiv.org/pdf/2107.07491> (дата звернення: 10.06.2026).

Зазначені теоретичні спостереження набувають особливої гостроти в умовах юридичної клініки. Тут раціональне й емоційне не просто взаємодіють – вони перебувають у постійній напрузі.

Раціональність у юридичній клініці постає як дискурсивна та процедурна характеристика аргументації, що забезпечує легітимність і переконливість правового висновку. Для побудови логічно правильної аргументації широко застосовується структурований метод IRAC (Issue – Rule – Application – Conclusion), який допомагає студентові чітко розмежовувати факти, правові норми та власну позицію¹.

Водночас правова робота в клініці є доволі емоційною. Клієнти приходять у стані гніву, безнадії, страху чи розгубленості. Ефективна консультація неможлива без емоційного інтелекту, який дозволяє встановити контакт із клієнтом, адекватно сприйняти його стан і зрозуміло донести правові варіанти вирішення проблеми.

Дослідження, проведене на базі Гельсінської юридичної клініки (Фінляндія)² показало, що емоції є важливим аспектом академічного навчання і часто спрямовують студентів у цьому процесі: ті, хто мав негативні емоції щодо групової роботи, часто демонстрували перфекціонізм і стрес, що вимагало постійного втручання викладачів для емоційної регуляції.

Юридична клініка сприяє розвитку емоційного інтелекту (дозволяє студентам краще розуміти та контролювати свої емоції, а також адекватно сприймати психологічний стан клієнта, обираючи відповідну тактику поведінки) та професійної етики (розуміння важливості принципу

¹ Матвєєва Ю. І. Дебати та юридична аргументація: значення в освітньому процесі майбутніх правників. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 1. С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.1.12>.

² Kmak, M., & Minashvili, K. (2021). Students' emotions in clinical legal education: a study of the Helsinki Law Clinic. The Law Teacher, 55(2), 143–154. <https://doi.org/10.1080/03069400.2020.1753324>.

верховенства права, пріоритету прав людини, усвідомлення ролі юриста в суспільстві та важливості діяльності *pro bono*)¹.

Студенти клінік швидше розвивають емпатійні компетентності порівняно зі студентами традиційних правових курсів, але при цьому ризикують перейти межу – до надмірної ідентифікації з клієнтом, що знижує об'єктивність аргументації.

Баланс є критично важливим. Надмірна емпатія може призвести до емоційного вигорання та ухвалення неадекватних рішень. Психологія взаємодії вимагає від клініциста зберігати емоційну дистанцію, уникаючи втягнення у «драматичний трикутник Карпмана» (Жертва – Рятівник – Переслідувач), де студент бере на себе роль надмірного «Рятівника». М. Нуссбаум² переконливо показала, що емоції є не перешкодою, а необхідним складником справедливого правового міркування, – але лише якщо вони когнітивно обґрунтовані та морально виправдані.

Проте, спеціальні програми з розвитку емоційного інтелекту та управління емоційним навантаженням здобувачів вищої освіти залишаються радше виключенням, аніж правилом.

На підставі проведеного аналізу пропоную комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення аргументаційної підготовки студентів юридичних клінік.

По-перше, запровадити у навчальні програми спеціальний модуль «Риторика та аргументація в клінічній практиці», який поєднував би класичні засади теорії аргументації (логос, етос, пафос) з практичними вправами на базі реальних і модельних справ. Особлива увага має

¹ Kuchuk, A. M., Andrusyshyn, B. I., Bilozorov, Y. V., Minchenko, O. V., & Filianina, L. A. (2021). Lawyer's emotional intelligence and professional ethics development: aspects of the widespread introduction of legal clinic. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 608-618. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1395>.

² Nussbaum, Martha C. (2001). *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*. Cambridge University Press.

приділятися розпізнаванню власних емоційних реакцій студента та їх свідомому управлінню в процесі консультування.

По-друге, ввести обов'язкові психологічні тренінги перед початком роботи з клієнтами. Тематика має охоплювати: розвиток емоційного інтелекту, навички активного слухання, управління стресом, профілактику емоційного вигорання та запобігання потраплянню в «трикутник Карпмана».

По-третє, впровадити систему рефлексивного навчання на основі відеофіксації та наступного аналізу реальних консультацій (за згодою клієнтів). Перегляд і обговорення записів у форматі групового супервізії дозволить студентам ідентифікувати моменти, коли емоційна залученість посилює або послаблює переконливість аргументації.

По-четверте, розробити діагностичний інструментарій/порадник для оцінки аргументаційних компетентностей студентів-консультантів, який включав би показники як логіко-правової коректності аргументів, так і емпатійності та адаптованості аргументації до конкретного клієнта.

По-п'яте, налагодити міждисциплінарну взаємодію між юридичними кафедрами та кафедрами психології для спільного розроблення методичного забезпечення клінічної освіти та практики. Залучення психологів-практиків до проведення тренінгів дозволить системніше підходити до проблеми емоційного інтелекту в правовій аргументації.

Отже, ефективна юридична аргументація студента-консультанта юридичної клініки є результатом синергії раціонального та емоційного компонентів. Раціональність забезпечує логічну послідовність, об'єктивність та дискурсивне виправдання обраної правової позиції. Водночас емоційний інтелект і дозована емпатія є необхідними інструментами для встановлення довіри з клієнтом, правильної ідентифікації його проблеми та переконливої подачі правової інформації.

Сучасна юридична аргументація поступово відходить від парадигми виключно формальної раціональності. Емоції дедалі частіше визнаються не як перешкода об'єктивності, а як епістемічний ресурс та евристичний чинник, що впливає на формування оцінних суджень у процесі правозастосування. Найбільш відповідним сучасним стандартам юридичної аргументації видається інструментальний підхід, який поєднує раціональну обґрунтованість із необхідною емпатичною чутливістю до конкретних обставин справи.

Клінічна юридична освіта, поєднуючи ці два вектори через інтерактивні методики навчання, є найефективнішим середовищем для комплексної професіоналізації майбутніх правників – і саме тому відіграє незамінну роль у системі захисту прав людини в умовах євроінтеграції України.

ПРАВОПРОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Пипяк Микола Іванович,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Вектор євроінтеграційного розвитку України вимагає не лише системних реформ у законодавчій та судовій сферах, а й кардинального підвищення рівня правової культури суспільства. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, особливого значення набуває здатність громадян орієнтуватися у правовому полі та самостійно захищати свої права. Важливим інструментом у цьому процесі виступає клінічний рух,

Наукове видання

**ПРАВОВА ДОПОМОГА ТА ПРАВОПРОСВІТА:
МІСІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Матеріали

Міжнародного наукового форуму
(11-12 червня 2026 р., м. Вінниця)